

Vloga in pomen Rdečega križa v obdobju slovenske osamosvojitve in po njej

Ko se v grobem spominjam dogodkov izpred tridesetih let, me obdaja občutek, da smo iz dokaj umirjenega in predvidljivega življenja naenkrat zdrsnili navzdol. Ni nam bilo čisto jasno, kako spet doseči trdna tla pod nogami. Začetno evforijo ob odločitvi Slovencev, da želimo postati samostojna demokratična država, so kaj kmalu prekinili dogodki, ki so temu sledili. To se je odražalo tako v družbenem kot v zasebnem življenju.

V obdobju osamosvojitve Slovenije in v času neposredno po tem sem bila že »stara« in dolgoletna predsednica Območne organizacije Rdečega križa Jesenice ter članica glavnega odbora RKS. Zaposlena sem bila v Železarni Jesenice, kjer sem takrat opravljala delo direktorice družbe HRAST, d.o.o. Na RKS Jesenice je strokovno-operativna dela opravljala zaposlena sekretarka, ob večjih akcijah pa smo ji priskočili na pomoč prostovoljci. Dolgoletna sekretarka se je zaradi bolezni upokojila jeseni 1990. Novo sprejeta Mateja Krašovec je bila kmalu po nastopu službe dalj časa odsotna iz zdravstvenih razlogov, zato je na njeno delovno mesto prišla Mojca Smolej, ki je ravno zaključila srednjo šolo. Območno združenje Rdečega križa Jesenice (v nadaljevanju OZRKS Jesenice) je sestavni del Rdečega križa Slovenije, ta pa del Mednarodne organizacije Rdečega križa in rdečega polmeseca s sedežem v Ženevi. OZRKS pokriva občine Jesenice, Žirovnico in Kranjsko Goro. Do leta 1990 so bile aktivnosti RKS bolj ali manj standardne. Glavna dejavnost je bilo zbiranje in delitev oblačil ter prehrambenih artiklov, organizacija krvodajalskih akcij, delo z mladimi na področju humanitarnih dejavnosti ter zdravstveno ozaveščanje širšega kroga prebivalstva.

Kot sem že omenila, je bil največji zalogaj organizacija krvodajalskih akcij, ki so potekale v delavskem domu »Pri jelenu« ali v telovadnici TVD Partizan, saj se je v treh dneh akcij udeležilo od 1.200 do 1.400 krvodajalcev. Nekoliko

več angažiranja je zahtevala tudi organizacija tekmovanj ekip prve pomoči. Od leta 1970 izvaja RKS, po pooblastilu Republike Slovenije, tudi izobraževanje s področja nujne medicinske pomoči za voznike motornih vozil ter usposabljanje članov ekip prve pomoči v okviru Civilne zaščite in za potrebe delovnih organizacij.

Krvodajalska akcija »Pri jelenu« leta 1971. Foto: Irena Kučina. Hrani: Ivanka Župančič.

Na splošno so bile takrat socialne razmere razmeroma dobre; stopnja nezaposlenosti ni bila prav visoka, saj je bilo veliko Jeseničanov zaposlenih v Železarni Jesenice in drugih podjetjih. Največ pomoči so potrebovale predvsem romske družine in upokojenci z nizkimi pokojninami.

	Rdeči križ Slovenije	telefaks: 215495	Ljubljana Mlajše 19
		teleks 31907 rk slov	telefon 224-522
		p. p. 230 televiz. račun 50121-678-51579	št.
			datum

27.6.1991

ANIZIRANO SL 113

Dne 1.7. 1991

VSEM OBČINSKIM ORGANIZACIJAM RDEČEGA KRIŽA SLOVENIJE
IN MESTNIMA ORGANIZACIJAMA RK LJUBLJANA IN MARIBOR

ZADEVA: Informacija in navodila v zvezi z izvajanjem nalog
organizacij Rdečega križa v sedanjih razmerah.

1. Glede na dogodke v noči s 26. na 27. junija 1991 in predvideno
zaostrovanje razmer z morebitnimi oboroženimi spopadi,
žrtvami in ranjenimi, se je 27.6.1991 na izredni seji sestalo
predsedstvo Skupščine RK Slovenije in sprejelo naslednje
zavezujoče sklepe za vse organizacije Rdečega križa Slovenije:

Informacija in navodila v zvezi z izvajanjem nalog OO RKS,
izsek iz dokumenta. Hrani: Ivanka Župančič.

Ko se je junija 1991 začela agresija na Slovenijo se »navadni ljudje« pravzaprav nismo v celoti zavedali kratkoročnih in tudi daljnosežnih posledic tega dogajanja. Zame je bila prva »stresnitev« vožnja tankov skozi Jesenice, pa tisti hrup, ki so ga povzročali, in pogled na vojake s puškami. Ne, to ni bilo snemanje filma, to je bila resničnost.

Tako kot po celotni Sloveniji smo se dokaj hitro organizirali tudi na Jesenicah. V okviru štaba Civilne zaščite (CZ) smo se dogovarjali in usklajevali aktivnosti, ki naj bi jih posamezne organizacije izvajale. Kot direktorica družbe sem bila, po sklepu posloводства v Železarni Jesenice, razporejena na posamezne naloge, kot predsednica OORKS Jesenice pa sem v prostem času opravljala aktivnosti v skladu z dogovorom na štabu CZ. Moj delovnik v Železarni je bil osemurni, včasih tudi več, preostalih pet do šest ur pa na RKS Jesenice. Na OZRKS smo takoj organizirali 24-urno dežurno službo, pridobili več kot 30 prostovoljcev za različna dela (skladišče, dežurstva, administrativna dela in podobno) ter pospešeno izvajali akcije zbiranja oblačil in prehrabnenih artiklov. V sodelovanju z Republiškim odborom RK smo svojcem posredovali podatke o ranjenih pripadnikih JLA, Teritorialne obrambe, milice in tujih državljanih. Ker smo bili obmejni RK, smo na meji sprejemali in spremljali pošiljke zdravil, ki so jih donirale druge države.

Že v začetku julija so na OZRKS Jesenice pripeljali 36 zajetih vojakov iz okoliških karav (Podkoren, Belca, Žirovnica). Potrebno jih je bilo obleči v civilna oblačila. Seveda smo bili v skladišču slabo založeni s primernimi oblačili, še slabše pa s čevlji in spodnjim perilom. Tako smo z Mojco Smolej in Jožico Brelih začele zbirati oblačila po trgovinah. Povedati moram, da so se povsod pozitivno odzvali, kljub začetnem začudenju, ko smo prosili za spodnje hlače in majice za fante, stare okoli 20 let. Ob pogledu na te mlade vojake smo videli njihov strah in zaskrbljenost, saj niso vedeli točno, kaj se dogaja, niti to ne, kam bodo šli. Eden od njih je iz karavle prinesel tudi smuči in prosil, če jih lahko vzame s seboj. Seveda smo mu jih z veseljem dali.

Z začetkom vojne na Hrvaškem so že proti koncu leta 1991 začeli prihajati v Slovenijo prvi begunci, ki so se jim pozneje pridružili tudi begunci iz Bosne in Hercegovine ter Kosova. Lahko rečem, da je bila v tem obdobju koncentracija beguncev največja prav v naši občini, kar je tudi razumljivo, saj so naša podjetja zaposlovala zelo veliko delavcev prav iz teh republik. Na začetku so se begunci nastanili pri svojcih, pozneje, ko je njihovo število iz dneva v dan naraščalo, pa se je država odločila zgraditi zbirni center, ki ga je postavila na Hrušici, na

južnem delu karavanškega predora, ob reki Savi. Ocenjujem, da je bilo v tem času na Jesenicah 4.500 do 5.000 beguncev. Za begunce v zbirnem centru je poskrbela država, prostovoljci RKS smo le občasno dostavljali toaletne pripomočke, sladkarije in igrače za otroke. Večji zalogaj so bili begunci, nastanjeni pri svojcih po celi občini, nekaj jih je bilo tudi v praznih apartmajih v Kranjski Gori. Oskrbovali smo jih z osnovnimi življenjskimi potrebščinami, kot so hrana, obleke, higienski pripomočki in podobno. Oblečila in obutev so v večini primerov darovali občani, prehrabene artikle in higienske pripomočke pa je zagotavljala država prek Mednarodne federacije Rdečega križa in rdečega polmeseca ter Visokega komisariata ZN za begunce (UNHCR). Za izvajanje tako obsežnih del je bilo treba tako rekoč čez noč pridobiti številne prostovoljce in ustrezne prostore za skladiščenje prehrabnih artiklov, še posebej za hrambo raznih higienskih pripomočkov. Poleg tega je država pooblastila RKS tudi za vodenje evidenc in izdajo potrdil o statusu begunca in bivanju v Sloveniji, aktivirana pa je bila tudi dejavnost poizvedovalne službe. Pri evidentiranju beguncev so nam priskočili na pomoč dijaki srednjih šol, medtem ko smo v skladišča oblek, higienskih pripomočkov in prehrabnih artiklov namestili starejše prostovoljce, ki so to delo požrtvovalno opravljali do konca krizne situacije, nekateri pa še dlje. Mislim, da ni treba posebej poudarjati, da smo za oskrbo vseh teh ljudi morali pripraviti ogromno število humanitarnih paketov, preložiti tone in tone podarjenih artiklov ter seveda biti do vseh teh prizadetih ljudi, ki so morali zbežati iz svojih domov, čim bolj pomirjujoči in prizanesljivi.

Ob vseh obremenitvah z delom z begunci se je leta 1993 socialna problematika na Jesenicah še bolj poslabšala zaradi prestrukturiranja Železarne Jesenice. Posledica tega so bile številne predčasne upokojitve ali čakanje na upokožitev na zavodu za zaposlovanje. Tudi druga podjetja so drsela v stečaje in kar naenkrat smo imeli na Jesenicah poleg beguncev tudi številne družine na pragu revščine. Pomoči s strani mednarodnih organizacij, ki je bila sicer namenjena samo za begunce, je bilo dovolj, zato smo se na RKS Jesenice odločili, da bomo to pomoč delili tudi med družine, ki so se zaradi izgube dela znašle v stiski. To so kaj kmalu ugotovili delegati UNHCR-ja, zaradi česar sem se morala zagovarjati na RKS v Ljubljani, kjer je bil na sestanku prisoten tudi takratni predsednik države Milan Kučan, ki je naš pristop k delitvi pomoči podprl. Od takrat so nas delegati pustili pri miru. Mislim, da so našo prakso povzele tudi druge podobno ogrožene občine.

Na žalost mi iz tega obdobja ni uspelo pridobiti nobenih arhivskih podatkov. Iz poročila RKS Jesenice za leto 1994 pa je razvidno, da je bilo na Jesenicah v tem letu še vedno 934 beguncev. Lahko bi rekli, da je bila v obdobju 1991 do 1995 na Jesenicah »socialna bomba«, ki so jo, poleg RKS, skušale ublažiti, vsaka po svojih zmožnostih, tudi druge humanitarne organizacije. Dogajalo se je, da so bolj iznajdljivi prišli do večkratnih pomoči, medtem ko so jo drugi dobili manj ali celo nič, če so se skladišča izpraznila. To seveda ni bilo pravično, zato sem povabila na razgovor jeseniškega župnika Joža Milčinoviča, ki je zastopal humanitarno organizacijo Karitas, Ibrahima Smajića, predstavnika humanitarne organizacije Merhamet, in Boža Pogačarja, direktorja Centra za socialno delo. Dogovorili smo se za medsebojno sodelovanje in vzpostavili enotno evidenco pomoči, na podlagi katere je posameznik naenkrat prejel pomoč le pri eni organizaciji. Bili smo ena redkih občin, če ne edina, v kateri so vse humanitarne organizacije združile svoje moči za doseg istega cilja, to je čim bolj kakovostno in pravično zagotavljanje pomoči ljudem, ki so jo potrebovali.

Jeseniški upravičenci so pomoč dobivali na sedežu OORKS Jesenice in pri drugih humanitarnih organizacijah, medtem ko smo jo beguncem v Kranjsko Goro dostavljali. To nalogo sva prevzela z direktorjem Centra za socialno delo Jesenice Božom Pogačarjem. Z njim sva tudi dvakrat na teden organizirala srečanja z begunci, kjer sva prisluhnila njihovim težavam ter težkim preizkušnjam, ki so jih doživeli v svoji državi in na begunski poti. V okviru svojih pristojnosti sva jim skušala pomagati oziroma sva jih napotila na ustrezne institucije. Včasih je bilo dovolj, da sva jih le poslušala.

Zame so bili to zelo težki časi: doživljati bolečino ljudi, ki so izgubili svoj dom, vlagati napore v to, kako jim olajšati življenje v tujem kraju, opravljati redno delo, ne nazadnje pa biti z družino in dvema mladoletnima otrokoma. Vsega tega ne bi zmogla, če ne bi imela podpore moža, ki je skrbel, da je življenje doma potekalo nemoteno. Obenem pa sem vesela in zadovoljna da sem lahko, v okviru svojih možnosti, pomagala ljudem, ki so takrat pomoč potrebovali. Še posebej ponosna sem na dejanje, ko sem kot članica delegacije RKS obiskala sedež Mednarodne federacije Rdečega križa in rdečega polmeseca v Ženevi, kamor smo »pretihotapili« namizno slovensko zastavo. Takrat je državo Slovenijo priznalo malo držav, organizacija RKS pa tudi še ni bila članica Mednarodne federacije Rdečega križa in rdečega polmeseca.